

riam. Quidquid sit autem de hoc anathematis fulmine, hic clarius iterum meum et aliorum in antiquitatis cognitione magis versatorum iudicium proferre non verebor. Benedictinis magnam in editione sancti Chrysostomi negligentiam objicio, sive quoad textus integritatem, sive quoad vix correctam veterem versionem, sive quoad notarum sæpius necessariarum defectum, ita ut hanc nimis laudatam lucubrationem inter imperfectiores doctæ hujus congregationis labores recenseam, totisque optem desideriis, docto cuidam ardentique viro sanctum incumbere propositum, non stampis iterum jam edita latineque versa beati Doctoris opera submittere, sed novam concinnare novam translatione editionem. Benedictinis objicio continuam erga diutius propugnatos errores propensionem, qua fit, ut falsis accommodandas opinionibus sententias accuratius annotent, silentio transmissis quæ favent veritati. Benedictinis objicio sanctissimam erga Virginem hinc et inde emicantem repugnantiam, qua ad id impelluntur, ut opera omnia gloriam ejus dignitatemque exaltantia inter apocrypha amandare perpetuo allaberent, hoc uno innixi fundamento, quod primis Ecclesiæ sæculis hi vel illi tituli Beatæ Mariæ non tribuerentur; quasi potius, ex tot tantisque operibus, quæ veterum Patrum nomine insignita, honorem Dei Matris evehant, non esset concludendum hos vel illos titulos primis a sæculis illi fuisse tributa. Benedictinis denique objicio, quod Ecclesiæ Romanæ non semper congruentem deferant honorem, et, ut unum afferam exemplum, affec-

tent in ipsa sancti Augustini editione inter spurios rejicere quosdam sermones, qui in Breviario Romano tanquam Augustiniani leguntur, aut saltem cum malitiosa quadam lætitia annotare, hos ibi male adjudicari beato Augustino. Nec primus, nec solus ego sum, qui Benedictinos in quibusdam impugnandos crediderim, maxime in periculosissima Doctoris gratiæ operum editione, et ut sileam de justa reprehensione illis objecta a Patre Frangipane, qui eos exinde arguit, quod italianas bibliothecas vix transcurrendo inspicere dignati fuerint, audiant temerarii eorum admiratores, quid ea de re scripserit doctus simul et pius Fenelonius: « Benedictini Patres multum » peccaverunt, nec venialiter, in sua editione. Durissimas et intolerabiles notas fecerunt. Hæc verbi gratia, » quam excusant in præfatione, omni excusatione indigna » est: *Necessitas non pugnat cum arbitrio voluntatis* (1). Crederes audire Baïum aut Jansenium redivivum. Multa alia sunt ejusdem farinae. Præterea auctores illi non tantum in eo quod dixerunt sunt damnandi, » sed etiam in eo quod non dixerunt, et quod dicere debuerant. Intolerabilis est in illis silentii affectatio perpetua de dogmate catholico statuendo in textu Augustini contra novatores, qui illo textu abutuntur ad suos » errores probandos. Ubi apparet gratiæ efficacis » vel umbra, notas multiplicant, ut gratiæ efficacissimæ » sono aures lectoris obdurescant. Contra vero in omnibus locis ubi Augustinus gratiam sufficientem vel di- » recte docet, vel ex suis principiis indirecte astruit, ab

(1) Nota PP. BB. in cap. XLVI lib. de Natur. et Grat.

» omni nota sese cavillose abstinere. Insuper quoties-
 » cumque de gratia efficaci agitur, illam vocant simpli-
 » citer et absolute gratiam Christi : quasi in statu naturæ
 » lapsæ nulla esset vere gratia interior et proprie dicta ,
 » præter eam quam clamitant gratiam per se efficacem.
 » His artibus lector sensim sese assuefacit ad hoc systema
 » quod vocant Augustinianum , ita ut nullam gratiam
 » Christi in Augustini libris inveniat , præter efficacem.
 » Hoc est venenum quod lector incautus propinat in le-
 » gendo textu cum illis notis... Licuit-ne Benedictinis
 » marginales notas Augustino attexere, ex quibus nihil
 » nisi hoc systema naturaliter insinuetur? Licuit-ne gra-
 » tiam efficacem , ut solam , veram et proprie dictam
 » gratiam Christi incessanter inculcare, et gratiam suffi-
 » cientem amandare , aut silentio suppressere , ut quid
 » putidum et indignum quod reperiatur in Augustino?
 » Hac via Pontificiæ Bullæ deridentur. Audias , si pla-
 » cet , quid respondeant Benedictini. Nemini , inquit,
 » obscurum esse debet, nos penitus abhorrire a quibusvis
 » partium studiis (1). Quasi vero *partium studiis* favissent
 » et partiales sese ostendissent, si non confudissent passim
 » quamcumque gratiam Christi proprie dictam cum ef-
 » ficaci, et si non suppressissent in notis quaecumque
 » sufficientis vestigium! quasi vero editores catholicos
 » non deceat ostendere se abhorrire a novitate Baiiana et
 » Janseniana! Quasi vero zelus servandæ catholicæ ve-
 » ritatis sit aliquid a quo , ut a *partium studiis* Bene-
 » dictini abhorrire debeant! Quasi vero ipsamet Eccle-

(1) Præfat. gener. pag. 5 versus initium.

» sia , Jansenii erroribus infensissima , sit una e sectis a
 » *quarum studiis* editores abhorrire debeant! » Et
 » deinde : « Hi sunt qui in marginali nota absque ullo tem-
 » peramento posuerunt : *Necessitas non pugnat cum*
 » *arbitrio voluntatis*. O terribile effatum ! o indignum
 » et scandalosum axioma ! Præterea quid magis redolet
 » Jansenianum errorem quam duplex hæc nota margina-
 » lis : *Gratia Dei ea proprie est , quæ bonos a malis*
 » *discernit* (1). Augustinus eo loco duplicem gratiam
 » docet , alteram quæ *bonos discernit a malis*, alteram
 » que *communis est bonis et malis*. Editores declarant
 » efficacem quæ discernit , solam esse quæ *proprie* gratia
 » dicatur, ac proinde quamcumque communem et ineffi-
 » cacem, nomine gratiæ improprie tantum appellari.
 » Secunda nota sic habet in eadem pagina : *Posse ha-*
 » *bere fidem vel charitatem , naturæ est hominum ;*
 » *habere autem , gratiæ fidelium*. Hinc sequerentur
 » hæc duo : 1° quod gratia quo fidem vel charitatem
 » habemus, sit sola gratia proprie dicta fidelium ; 2° quod
 » posse naturæ sit , et præcepta eo sensu sint creden-
 » tibus possibile, quod etiamsi destituantur auxilio
 » gratiæ *proprie* dictæ , scilicet victricis , habent tamen
 » illud posse remotum , quod naturæ est. Infinita sunt
 » alia ejusmodi (2). »

Hinc duo iterum deducenda videntur, 1° editores re-
 centiores operum omnium sancti Augustini apud fratres

(1) Tom. x, p. 757. — (2) Fenelon. Epistol. ad *** de generali præfa-
 tione Patrum Benedictin. in novissim. S. Augustin. oper. editionem; Lebel,
 1823, tom. xv, pag. 88 et seqq.

Gaume in eo peccasse quod Benedictinam editionem integram repræsentaverint, cum pravis reverendissimorum Patrum notis, et sine prætermisissis ab eisdem legitimis notis; 2º editores Collectionis selectæ prudenter egisse, cum plerasque Benedictinorum notas omiserint, imo nec prorsus a veris principiis defecisse, cum operæ pretium duxerint stampis iterum subjicere duos primos inter ineditos sermones, licet a Benedictinis jam in appendice editos, sed cum ponderosis variantibus, quas de industria dissimulat noster criticus, rescribendo tantum eas, quæ minoris esse momenti videntur. Cur non hanc citavit sententiam a nobis emendatam: « Appetita est venenosa » *dulcedo mortis*, et contempta est salubritas perpetuæ vitæ, » in qua codex noster phrasim convenienter librat, addita voce *mortis*, quæ deest in editis? Cur non istam: « Homo, pomum rapiendo, epulatus est mortem, » pro his editorum vocibus, « Homo pomum rapiendo mulctatus est morte? » Cur non illam: « Arbor, » si mala non fuisset, homini mortem non propinasset, » pro his editorum verbis: « Adam non cecidisset? » Sed cum centum triginta et amplius differentiæ occurrant, ab illis hic commemorandis abstinere, quas videre potest lector in Collectionis selectæ vol. 130. Ut autem ad incœptum redeamus punctum, quid mirum si eadem de Benedictinorum præjudiciis sentientes ac supra allegatus Fernelonius, diximus principia in his sermonibus explicata Benedictinis non placuisse, cum ibi non incerte, sed clare asseratur, hominem invitum non peccare; peccare voluntate, non necessitate? Quid mirum, si talium virorum

sententiam suspectam habuerimus, præsertim cum illum sermonem rejiciendi sola ratio fuerit, quod in codice Corbeiensi extet sine nomine, et nomen sufficienter astruatur auctoritate trium codicum, et quidem veterum, nobis ab Italicis bibliothecis suppeditatorum? Quid tandem mirum, si duos illos sermones, licet legantur in editione Benedictina, nostræ editioni inseruerimus, qui appendices nunquam in lucem emittimus, et his prætermisissis, nostros subscriptores eorum penitus notitia frustrassemus? Sermo III ita impugnatur, ut intersectis sententiarum membris, absurdus omnino et ridiculus propaletur; quæ quidem industria ubique adhibetur. Legatur integer, et omnia grata, concatenata et pia apparebunt. Vox *dissimulare*, in eodem sensu accepta ac *tardare*, a sancto Augustino, in Scripturis peritissimo, legitime potuit exscribi, cum sæpius eodem sensu inveniat in sacris Libris, ut Genes. XIX, 16, *Dissimulante illo, apprehenderunt manum ejus*; et I Reg. XXIII, 13, *Quamobrem dissimulavit exire*. Imo ipse dicit *dissimulare a fuga* in Serm. IX, n. 13. Vox *jubentem* quæ objicitur, in notis ut mendosa indicatur; si *existentem* ejus loco ponas, sensum habes planum, quem omnes, nisi cæcutiant, subito apprehendent. Vox *subripiat* legitime defendi potest, spectatque ad *crastinum*, quod potest nobis a morte subripi; proposita autem a critico correctio satis mihi placeret, et hujus verbi mutationem libenter, ponendo *subrepat*, admitterem. In hac sententia, *quotidie peccata transire videntur*, adversarius noster prorsus a sensu aberravit: nam scriptor, quem sanctum credimus

Augustinum, non dicit *peccata quotidie transire IMPUNITA*, sed hanc exurgere in mentibus infelicem cogitationem, ut quotidiana tantum peccata attendantur, transactoque die penitus a memoria evanescent. Quod et illi pariter accidit in hac phrasi: *Nonne homines subito moriuntur, quia tu attendis ut differas pœnitentiam?* ubi vellet scriptorem posuisse, *dum tu usque differas pœnitentiam*, qui non est auctoris sensus, cujus in hoc recidit concisior cogitatio, *non putas ergo quod homines moriantur subito, quia tu attendis ut differas*. Sequentia mentis meæ subtilitatem transcendunt. Nescio certe quomodo præsumptio et desperatio possint dici *mala*, non autem dici possint *vitia*. Multum est tempus ex quo verbum Dei ex cathedra evolvo, et vitii nomine semper hæc insignivi; non mihi videtur solummodo *malum*, sed *vitium*, quod ex voluntatis consensu fit peccatum. *Malum* sit, quod vitari non potest; quod vitari potest, et a virtute discedit, *vitium* nuncupetur. Quærit criticus utrum *vitium* sit sperare? Cui respondeo affirmative; sperare vitium est, si male speretur. Alii enim peccant nimium sperando, sicut et alii sperando minus. Irrideat aliunde quæ de corvo dicitur; hoc genus est omnino Augustinianum; nihil propius ad ejus stylum accedit, quam hæc sententia: *Caput album et cor nigrum*. Nihil minus ridiculum quam ea quæ dicuntur de corvo senescente, nec necesse est ut verba præcedentia ad corvum referantur, sed per rapidam collationem accommodari possunt ad eos quorum corvus est imago; corvus non est reversus; jam in suis aberrationibus senuit;

sic et peccator, qui corvus est; caput jam albescit, cor nigrum est. Ponat criticus punctum admirationis, aut potius irrisionis; nulla mihi irrisionis adest vel admirationis occasio. Ponat etiam, si velit, *dimissus* pro *demissus*; correctioni non obsisto; emendatis enim sexcentis et amplius in codice erratis, quædam errata attentum potuerunt animum fefellisse; quanquam necessaria omnino non sit correctio, cum *demittere* sit idem ac *mittere de*, corvusque fuerit *de arca missus*.

Sermo IV ideo videtur critico abjiciendus quia *leni et tranquillo flumine decurrit*, et *explicationem unice moralem persequitur*. Ergo quotiescumque sermo *de mysteriis religionis* non disserit, nec *inexpectatæ cogitationis scintilla excidit*, pro nihilo habenda est vetustissimorum codicum auctoritas! Ergo nunquam plane et simpliciter, Scripturam evolvens, locutus est Augustinus! Ergo nunquam morales populo explanavit regulas! quot et quanta hîc exempla afferri possint, si genus hoc critices negativum confutationis pondere indigeret.

Sermo V ita scriptus dicitur *ac si spectaculi sacri, quæ Mysteriorum nomine medio ævo agebantur, scenæ describendæ debuisset inservire*. Et quare? quia sunt barbara multa. Quæ vero? Angelus *flammigero volatu micans*; quid barbarius? *Mariæ domicilium*; quid minus latinum? *Virginitatis prætorium*; quid absurdius? *Cum animo conferre*; quid magis extraneum? *Prolixius cogitans æstuarè*; quid alienum magis a Ciceronis lingua? *Ponderata examinatione auscultare*, et *mentis statera perpendere*; quid sancto Augustino indignius?

*Quemadmodum pro quomodo; quid magis regulis contrarium? Thorum cubilis, incentivus amor, illæsa virginitatis integritas, veridica stipulatio, cubiculare secretum; apage, barbaries! Sed adduntur alia non solum parum latina, sed etiam parum casta verba: Dic mihi, quæso, Sancti sanctorum Mater, quæ materni floris odorem et niveum liliū convallium sine succo humanæ propaginis et sine imbre carnalis seminis in sinus Ecclesiæ seminasti; dic mihi, quæso, unica Mater, quibus manibus, vel quo divinitas artificio (editio nostra per errorem typographicum male habet articulo) in utero tuo formavit Filium... Maria facta est genitrix sine comparis pondere. Quid inde? Nonne apud sanctum Augustinum multa similia legimus. Sic Sermone cxii: « Miramur Virginis partum, et novum ipsum nascendi modum incredulis persuadere conamur, » quia in utero non seminato germen prolis exortum est, » et a complexu carnis viscera immunia Filium hominis protulerunt, cujus patrem hominem non tulerunt. » Et Serm. cxci: « Gaudentes celebrate (virginibus loquitur) solemniter in hodierna die Virginis partum. Ille quippe est natus de foemina, qui non est a masculo » satus in foemina, ... ut non uterum foetibus, sed animam foecundam habere possitis virtutibus. » Sed, inquis, quomodo excusari possunt hæc usque ad fines orbis abigenda? *Inflatos tumore superbiæ, apposito humilitatis emplastro, ut mitis medicus ipse curavit. Emplastro!!!* et deinde: *Non adhibens diversis pigmentis epithemam (melius scriberetur in neutro epithema.) Epi-**

thema !!! Sed caveas, quæso; attende hæc verba sancti Augustini Sermone cliv, n. 6; post verba sancti Pauli, *Ne magnitudine revelationum mearum extollar*, etc. addit: *Qualem tumorem timuit, qui mordacissimum EPITHEMA accepit?* Quod autem spectat ad vocem *emplastrum*, nota illam reperiri apud auctores non prorsus contemnendos, cumque ex græco assumpta sit, illam non minus bene potuisse a beato Doctore adhiberi, quam alias ejusdem generis voces, *epithema, entheca, malagma, manganæ, etc.*

Transeamus ad Sermonem VI, quem adversarius noster ideo rejicit, 1° Quod auctor dicat nativitatem Christi factam fuisse quingentis annis ante tempus quo vivebat, unde juxta criticum debuisset dicere: *Pene quingentos*. Sed puto illum non attendisse ad hoc verbum *circa quingentos*, qui in eundem sensum prorsus recidit ac *pene*. 2° Quod loquatur, sicut jurisconsultus de *statu, de causæ præstatione*; ubi videas, quæso, quam difficilis sit noster adversarius, qui, si occurrant sententiæ et verba sancto Doctori consueta, hanc similitudinem habet infensam, utpote quæ meram demonstret Augustini simiam; si vero deprehendantur verba ab eo nondum usurpata, hoc discrimen inducit, quasi falsitatis notam. Ergo tantus Doctor nullas alias potuit egerere sententias, nulla alia verba usurpare, quam quæ in aliis locis adhibuit. 3° Quod adsit locus qui non solum Augustino repugnat, sed etiam rectæ rationi, ita ut inde appareat Editores *Collectionis selectæ non majorem adhibuisse diligentiam singulis intelligendis, quam*

b.

totis sermonibus judicandis sagacitatem. Attendat autem lector, et videbit hoc solum apparere, nempe criticum latinam sententiam minime fuisse assecutum, imo et verbis sensum tribuisse fidei prorsus oppositum. Sit primum locus; ita se habet: «Veniant et audiant qui » græco turbine latinam nubilare nisi sunt puritatem, » Anthropotocon, Christotocon, Theotocon ut tollerent, » blasphemantes. » Circa quæ sic criticus argumentatur, omnia disturbando: «Quid hic sibi vult: Qui græco » turbine latinam puritatem nubilare nisi sunt, ut » tollerent blasphemantes Anthropotocon, etc.? Si id » agunt ut tollant græca vocabula veldogmata de Anthro- » potocon etc., quomodo nituntur nubilare latinam » puritatem turbine græco? imo plane contrarium fit, » si tolluntur illa græca; tum latina puritas non nubi- » latur, sed splendidius enitescit. » Unde cum criticus hoc operis assumpserit, ut semper improbet, quod approbamus, et quod improbamus approbet, subito notam nostram damnat, qua rejecimus cod. Cassin. lectionem, ubi habetur *non sinunt pro nisi sunt*, hancque veram et legitimam adoptat, ita ut legendum declaret: *Veniant et audiant qui græco turbine latinam nubilare non sinunt puritatem*, etc. Ex quibus hoc unum constat, charissime dissertator, nempe te nullo modo intellexisse, quod tamen planissimum est. Sine modo indoctos Collectionis selectæ Editores, profundissimæ quam expandere gestis doctrinæ aliquam interpretationis latinæ lectionem edisserere. Cur verba ex proprio loco avulsa absque sensu disturbas? cur hæresim cum veritate per-

misces? An *Anthropotocon* et *Christotocon* errorem sapere nescis? an ignoras *Theotocon* esse catholicæ fidei typum? non advertisti ergo duo esse verba, quæ varia nomina græca diverso modo afficiunt? Intellige, quæso, quæ dicat scriptor; me interpretem pati velis: *Veniant et audiant qui græco turbine latinam nubilare nisi sunt puritatem*; et quomodo? nempe *blasphemantes Anthropotocon et Christocoton*, id est, asseverantes cum blasphemia Mariam esse *hominis matrem, Christi matrem*; quare? *ut tollant Theotocon*, id est, ut eam *Dei matrem* non esse contendant. Intellexisti-ne? Nonne clarus est sensus? nonne prave, et quidem pravissime poneretur *non sinunt*? Quare ea, quæ non capis, impugnas? quare viros in legendis ac intepretandis sanctis Patribus multis abhinc annis versatos, quasi ineptos et insanos arguis, cum ipse circa textus facillimos, quasi lumine captus, cæcutias? Nihil igitur est quod nos ab adjudicando hoc opere sancto Augustino deterreat, si interiores notas solummodo respicias. Sed ut veritati debitum reddamus honorem, post dissipatas adversarii vanas objectiones, unam esse graviorem objectionem, imo et insolubilem prorsus confiteamur, quæ nos ad id compellit, ut hunc sermonem sancto Doctori male tributum fuisse declaremus. Sapiens enim et *justus*, juxta Scripturam, *prior est accusator sui ipsius* (1). Quando sermones istos emittere in publicum statuimus, hoc unum nobis timorem attulit, ne videlicet stampis submitteremus homilias jam antea editas. Hinc maxima nobis cura dies integros sæ-

(1) Prov. xviii, 17.

pius impendendi in evolvendis non solum divi Augustini, sed et aliorum pene omnium Patrum operibus. Sed in tantis voluminibus, quis talem in seipso fiduciam habere possit, ut certus sit nullum inter tot tantaque scripta locum invisum innotatumque præteriisse. Hoc ibi passi sumus, nec erubescimus publice confiteri sermonem hunc jam legi editum apud Combefis Tom. I, fol. 115, cum nomine sancti Petri Chrysologi, ad quem revera melius referri videtur. Tales si afferat probationes adversarius noster, non repugnabimus, quia unam huc usque secuti sumus, et semper sequemur veritatem.

Sermonis VII longius examen non in omnibus et pedetentim sequi est necessarium. Sufficiet hinc ad analysim recurrere. 1° Objiciuntur quædam menda, quorum correctionem criticus exigere videtur; nec dissentio, si velit. Ponat *devotionis vestræ* pro *devotionis nostræ*, quamquam utraque lectio defendi possit; ponat *videamur* pro *videamus*, quod evidenter a sensu requiritur; ponat etiam *in audiendo* pro *in prædicando*, si magis placet, supposito scribentis errore. In his autem *inanivit se claritate, et implebit te*, quærit criticus *qua re?* et bene quærit; ibi enim certe deest aliquid, amanuensis incuria; addat vocem quam voluerit; hæc omnia sint concessa, quæ authenticitati minime nocent. 2° Opponuntur barbara verba, et quænam? *Apparentia*; sed quid barbarum, si auctor vocet *apparentiam* apparendi in publicum actionem? *Palpare torporem*; verba hæc dura esse fateor, sed evidentia evidentius est huc irrepsisse aliquod mendum, et forte legendum *sectari*, aut aliud verbum, pro *palpare*;

notandum est enim nos unum tantummodo codicem ante oculos habuisse, et quis doctus nesciat quot et quanta menda in codicibus deprehendantur? *Jussio. Quænam?* Sic postulat criticus, qui prorsus sequentia non attendit: *Videte quid Dominus dicat: Qui te angariaverit, etc.*, et deinde: *Cedo imperio; Dominicæ sententiæ succumbo; iudicio colla submitto.* «Quantus cumulus!» exclamat criticus; et ego respondeo: apud sanctum Augustinum *quanti similes cumuli!* non egemus exemplis; ubicumque occurrunt. *In altitudine adductus* pro *in altitudinem*, cum sit motus; sed dictionarium ad usum Delphini asserit præpositionem *in* regere ablativum aut accusativum, sive motus adsit, sive non. Hinc Virgilius *Æneid. lib. xii, vers. 145: Cœlique lubens in parte locarim.* Hinc Cicero: *Venit in Senatu.* Hinc Varro: *Qua in Cœlio monte itur.* Et alibi Cicero dicit, quod multo magis stupendum videbitur: *Esse in amicitiam populi romani.* Si autem de ecclesiasticis scriptoribus fiat mentio, habes in Ascensionis canone ad precem *Communicantes: In dextera Majestatis collocavit, et in prosa Paschatis antiquissima: Præcedet suos in Galilæa.* Cur ego, quæ legitimam admittunt excusationem, corrigere præsumpsissem? Quomodo autem hæc verba: *Adjiciamus tamen aliquid de comparationis exemplo in præjudicata fide*, critico visa fuerint ita intellectu difficilia, ut vix capi possint, prorsus nescio. Jam fides certa est; clamat pro ea incontrastabile præjudicium; sed tamen ad exempla recurramus, ut clarior fiat comparationibus. Quid clarius dici potest? Quid ridiculum,

si corona Christi spinea conferatur cum illa corona, quam habebat ab æterno, *manu Patris ex pretiosis lapidibus et artificio pietatis intexta*? Quid mirum si dicatur *claritatem annuntiatam esse in excelsis*, licet alibi Augustinus *gloriam* legere soleat, cum utrumque verbum in Evangelio scribatur: *Claritas Domini circumfulsit illos... Gloria in altissimis Deo* (1)? Quæ absurditas in hac oppositione: *Non pro unius populi liberatione voluit mactari, sed pro cunctis debebat crucifigi*? Cur *apis* non vocaretur *musca*? cur filum aranæ serico filo non posset comparari? cur sanctus Doctor adhibere non potuisset vocem *taxare*, cum apud Plinium legatur, apud Tertullianum (2), imo et in argumentis Evangeliorum apud editionem Coloniensem? cur *putamen* nucis *testa* non vocaretur? 3° Exprobratur multas esse ineptias sancto Augustino indignas. Et quæ sunt istæ? Scilicet verba quæ blasphemio infert: *Blasphema tibi claudentur ora, et veluti offas accipiens, oblatrandi amittes licentiam*. Sed quomodo inepta est hæc imago? Addit insuper, quæ de corvis dicuntur: *O interea corvos ubique devotos, (qui nutriebant etiam!) nigros in colore, sed candidos in timore; immundos in nomine, sed mundos in opere*. *Emundavit tamen culpam suam, et reversus est ad obedientiam; tunc enim exiens de arca non rediit; nunc pastus necessarios servo Dei opportunus obsonator exhibuit*. Si hoc scripsit Augustini simia, exemplo simillima facta est, quia nullus est qui in his verborum et cogitationum jocos typum non agnoscat.

(1) Luc. 11, 9, 14. — (2) Tert. de Res. carn., n. 50.

Causa autem rejiciendi Sermonem VIII ita debilis est, ut, modo sit adducta, statim in auras penitus evanescat. Ideo enim Augustino abjudicandus videtur, quia *nativitatem Christi nominat sacramentum*. Hinc critici tota expanditur doctrina, definitiones afferentis Augustinianas de sacramento, quæ sunt *signa, in quibus aliud videtur, aliud intelligitur*. Sed oro te, charissime dissertator, imo te, lector, obtestor, nonne *in nativitate Christi aliud videtur, aliud intelligitur*? Videtur homo, intelligitur Deus; videtur filius hominis, intelligitur Filius Dei; videtur plorans parvulus, et intelligitur Rex mundi omnipotens. Resurrectionem Christi *sacramenti* nomine decoravit Augustinus, quia *est nova vita credentium*; nonne et ejus *nativitas est nativitas credentium*? nonne ideo sacramentum dici potuit? nonne et ipse auctor hujus verbi sensum evolvit, cum dicit: « Nunc vero, ut in sinu temporum, gentibus (1) universis perennis vitæ sacramenta deferret, ipse de coelestibus, de sinu Patris adveniens, » ita se homini, sibi que hominem inseruit et univit, ut » incomprehensibili gloria unus idemque et homo esset » et Deus. » Certe magna disputandi cupiditate urgetur, qui tam infirma confidenter expromit argumenta. Nec magna perspicacia donatus est qui hæc verba explicare non potest: *Quæ lingua enarrare poterit, quod usus investigare non prævalet*. Dicat autem, si ipsi placuerit, adversarius noster sermonem hunc *nihil habere quod captum concionatoris admodum vulgaris excedat*; ego, et alii mecum in eo reperient plura quæ cum fide

(1) Hic in edit. ante *gentibus* male duplicatur *ut*, quem tollas.